

Подобед П. К. Историко-мемориальные практики Украинских Православных Церквей

Освещение позиций украинских православных церквей относительно вопросов политики памяти и мемориальных практик, в свете официальных документов и публикаций в СМИ.

Ключевые слова: религия, украинское православие, политика памяти

Podobied P. Historical and memorial practice of Ukrainian orthodox churches

Explanation of Ukrainian orthodox churches position on issues of memory policy and memorial practices based on official documents and publications in the media.

Keywords: religion, ukrainian orthodox, historical memory.

УДК 327.7:328.184 (477)

Старостенко Дар`я Олександрівна,

студентка IV курсу Інституту політології та права

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

**ЛОБІЗМ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЯВИЩЕ:
СВІТОВА ПРАКТИКА ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ**

Стаття присвячена проблемі лобізму як одному з основних механізмів реалізації інтересів соціальних груп. Аналізується світова практика та українські реалії.

Ключові слова: лобізм, група інтересів, демократія

В демократичному суспільстві існує безліч різноманітних груп інтересів, що прагнуть довести свої вимоги до владних структур. Одні з них використовують економічні важелі, інші діють менш помітно — в коридорах влади. Найпоширенішою формою впливу цих організованих (груп інтересів) на органи влади є лобіювання. На сьогоднішній день лобізм на політичній арені не тільки не слабшає, але з кожним роком зростає, набуваючи масовий характер.

Підвищення ролі лобізму у політиці призводить до трансформації демократії від цивільного представництва до представництва інтересів. Трансформація зумовлена тим фактом, що з'являються нові й доволі впливові агенти політичного поля — групи інтересів, які впливають на владу, причому найчастіше здійснюючи власне прямий вплив. Лобізм є не тільки одним з головних механізмів вироблення й прийняття державних рішень, але й важливою діючою силою становлення плюралістичної демократії за рахунок впливу, що здійснюється на органи державної влади [2].

Лобізм, як політичний феномен, потребує посиленої уваги, оскільки досі не існує однастайності у його науковому тлумаченні. Проблемність лобізму в контексті системи представництва політичних інтересів полягає в тому, що досі невідомими лишаються критерії демаркації політичних і галузевих інтересів, засобом захисту яких вважається лобізм. Окрім того, і досі спостерігається невизначеність статусу лобізму як політичної проблеми.

Метою статті є дослідити поняття лобізму, його зміст та функції, а також визначити місце і роль лобізму в системі представництва політичних інтересів у сучасному світі та в Україні.

Істотні аспекти проблеми лобізму в контексті розвитку українського політикуму розглядаються в працях М. Банчука, В. Брустинова, І. Воронова. Незважаючи на достатньо широкий спектр визначень лобістських груп у працях таких дослідників, як А. Косон, К. Ліндблом, А. Поттер, Р. Солсбері, Дж. Тьєрі та К. Шлозман, всіх їх об'єднує одна спільна риса: у групи репрезентації політичних інтересів входять особи, що в той чи інший спосіб

можуть впливати на прийняття політичного рішення чи на хід його реалізації, а також на кадрову політику органів влади. На сучасному етапі лобізм став невід'ємною частиною системи політичного і державного управління в більшості країн світу з демократичною політичною системою [8].

П. Шляхтун визначає лобізм як «організований вплив різних суспільних груп на представників органів державної влади з метою прийняття вигідних для себе рішень» [11, с. 71]. Конкретизували сутність лобізму П. Кислий та Ч. Вайз, вони характеризують лобізм як «спробу організацій, окремих громадян вплинути на прийняття чи відхилення закону в парламенті, спираючись на підтримку депутатів, політичних партій, установ та громадськості через засоби масової інформації» [5, с.392].

Науковці класифікують лобізм в залежності від того чиї інтереси представляються:

1) *лобіювання різних соціальних структур*: громадські організації, рухи, партії, групи, прошарки(профспілки;антивоєнні рухи, підприємницькі структури);

2) *відомче лобіювання* — це лобізм у міністерствах, відомствах державних органах;

3) *іноземне лобіювання* — це вплив закордонних «груп тиску», які представлені в законодавчих органах або виконавчих структурах, з метою прийняття вигідних для себе рішень.

Існує і інша типологія лобізму за сферою задоволення інтересів: «тіньовий» («закритий»); демократичний («відкритий»); інституалізований (законодавчо-регульований) лобізм, що безпосередньо поєднаний з демократичним лобізмом і часто з ним асоціюється [9, с.18].

У світовому законодавстві в системі політичної комунікації вже сформовано доволі чітке уявлення про лобіювання і форми його унормування. Отже, можна вважати правомірним визначення лобіювання як інституту політичної системи, що становить механізм впливу приватних і громадських організацій, політичних партій тощо на процес ухвалення парламентських рішень.

У США лобізм є професією, що закріплена на законодавчому рівні. В «Акті про відкрите лобіювання» терміном «лобіст» визначається особа, яку найнято клієнтами за фінансову або іншу винагороду задля надання послуг, що включають більше ніж один лобістський контакт. Сьогодні у законодавстві США лобіювання чітко визначене та витлумачене. Тут недвозначно вказані умови, за яких організація чи окрема особа вважаються лобістом із фінансової та податкової точки зору, визначені умови реєстрації, регламентовано, які засоби впливу на урядовців дозволені, а які переслідуються законом. В останньому законодавчому акті США щодо лобізму звітність лобістів про свою діяльність поставили у більш жорсткі рамки: регламентовано лобізм з боку «груп інтересів» іноземних держав тощо. Лобізм в США – індустрія на стику експертної діяльності, реклами і зв'язків з громадськістю.

У ФРН немає єдиного федерального закону про лобістську діяльність. Таку діяльність регламентує низка правових актів, що зумовлено специфікою політичної системи цієї держави. Основним об'єктом лобіювання у Німеччині є уряд на чолі з федеральним канцлером: приблизно 3/4 всіх законопроектів базується на проектах, що розробляються урядом, а також адміністраціями різних рівнів. Безпосередня взаємодія між групами інтересів та державно-адміністративним апаратом тут, як правило, має форму консультацій. Для цього при урядових інституціях діють різноманітні ради, комісії, комітети, які не мають визначеного юридичного статусу, а тому не потребують для свого створення або ліквідації жодних адміністративних процедур. Це робить такі організації однією з найзручніших форм контакту «груп інтересів» з урядом [7].

Франція, так само як і в Австрії та Голандії, пішли шляхом створення відповідної структури – спеціального інституту соціально-економічної ради, яка має чіткий юридичний статус, виконує роль своєрідного лобістського парламенту. Він виступає в якості консультативно-дорадчого органу, має право вирішального голосу в законотворчому

процесі. Але й цей підхід далекий від досконалості. Залишаються неврегульованими питання про те, які лобістські групи можуть і повинні бути представлені в цьому органі, яким чином враховувати зміни існуючих в країні лобістських груп [1].

У Росії, як, зрештою, і в інших пострадянських країнах, лобізму формально нема. Тобто законодавча база як така фактично відсутня. Але процес ініціювання кроків щодо її створення вже розпочато. Ряд депутатів – членів Комітету в справах суспільних об'єднань Державної Думи внесли на розгляд проект закону «Про регулювання лобістської діяльності у федеральних органах державної влади». Відповідно до законопроекту, право провадити кулуарні переговори з представниками влади, схилиючи їх до прийняття корисних для деяких організацій рішень, має бути законно надане людям, які займаються цією справою.

В Україні, як і в інших пострадянських країнах, відбуваються інтенсивні процеси інституціоналізації груп інтересів, артикуляції й боротьби за їх реалізацію. Особливими умовами цього процесу є перехідний характер економічної, політичної і правової систем. У період транзиту від тоталітаризму до демократії перерозподіл власності й влади служить головним об'єктом нових групових інтересів, що консолідують нові й старі еліти. Це й визначає їх боротьбу між собою [3].

Форми лобізму в Україні досить різноманітні. Основними з них є прямий одноосібний (індивідуальний) лобізм, який ґрунтується на особистих зв'язках підприємців з чиновниками і на сьогодні дуже поширений. Його собі можуть дозволити лише найпотужніші підприємства чи компанії, він належить до «тіньового» («дикого») типу лобіювання і здійснюється, зазвичай, у структурах виконавчої влади. До іншої форми «тіньового» лобіювання можна віднести клановий лобізм — просування інтересів підприємств чи компаній, які належать кланам (бізнес-політичним групам). Такий лобізм дуже ефективний, бо спирається на «авторитет» і можливості групи бізнесменів та банкірів, які діють дуже згуртовано і володіють значними фінансовими ресурсами, заангажованими партіями і ЗМІ, а також потужними особистими зв'язками серед істеблішменту. Таке лобіювання, на відміну від «одноосібного», може здійснюватися й начебто публічно, за допомогою залучення партій, фракцій, ЗМІ, проте справжню мету публічних аргументів переважно приховують. Головна мета кланового лобіювання майже завжди — одержання привілейованого становища для одного чи невеликої групи «споріднених» підприємств.

До особливої форми лобізму в Україні можна віднести багатовекторне лобіювання — лобістська діяльність, яка відбувається за допомогою всіх можливих засобів і в всіх можливих напрямках впливу. Для цього використовують: міждержавні структури, лобістські структури (асоціації, спілки тощо), парламентські лобістські групи (фракції чи окремі депутати), державні комітети чи комітети при урядові, окремі міністерства, посадових осіб в уряді, держкомітетах, помічників, радників при прем'єр-міністрові та Президентові [4].

Найпоширенішим і наймасовішим в Україні є «кабінетне» лобіювання. Слово «кабінетне» похідне від скорочення «Кабмін». Постанова Кабінету Міністрів є ефективніший засіб, ніж закон. Вона набуває чинності від моменту підписання і не проходить трьох читань у Верховній Раді. Вартість такого документа для замовника значно нижча. Вона дає змогу уникнути зайвої публічності процесу, що за сьогоднішніх умов у деяких випадках дуже важливо. В Україні, і в цілому світі є особливо цінні засоби масової інформації, що здійснюють контрольну роль в дотриманні умов гласності та прозорості лобіювання.

Проте український варіант лобізму має дуже специфічну форму. У нас розвивається абсолютно нехарактерний для інших держав процес «завойовування» політичних партій національним бізнесом. У цьому можна побачити хоч і не цілком західну, але одну з можливих форм захисту бізнесу в умовах становлення демократії [6].

Отже, розглядаючи лобізм у світі, і в Україні зокрема, можна дійти певних висновків. Лобізм за своєю суттю відіграє в суспільстві *позитивну роль*:

- багатьох випадках, тільки завдяки йому групи та окремі особистості мають змогу впливати на процес ухвалення рішень, і їхньої реалізації;

- лобізм створює можливості для забезпечення інтересів меншості, бо виступає як форма політичного плюралізму;

- процес лобіювання утілює принцип свободи недержавних організацій: асоціацій, громадських організацій, суспільних верств; можуть вирішувати свої специфічні проблеми;

- лобіювання застосовується як своєрідне соціально – політичне стимулювання, спрямоване на прискорення упровадження певних цілей і інтересів, на спонукування до конкретних дій;

- лобістська діяльність дозволяє розширювати інформаційну базу і організаційну базу прийнятих рішень і набагато пильніше звертати увагу на певні «суперечливі моменти».

Але лобізм виконує не лише позитивні функції, а має і *негативні*:

- лобізм може стати інструментом пріоритетного задоволення іноземних інтересів та шкоду інтересів вітчизняних;

- лобістська діяльність іноді виступає провідником неправого впливу, тиску на державні органи. Тут уже треба говорити про його види (хабарництво, корупція), що руйнують засади влади;

- негативом є проблема «розмивання» народовладдя, перетворення демократичних інституцій у послужний інструмент окремих політико-економічних груп;

- лобістські заходи за певних нерівномірних умов є проявом соціальної несправедливості.

Лобізм є невід'ємною частиною сучасного політичного життя. В Україні лобізм є малорозвиненим у своєму позитивному сенсі, як інструмент представництва інтересів. Але будемо сподіватися, що Україна має шанси стати офіційним лобістом. Адже як казала дослідниця з PR Є. Тіхомірова «Вивчення Європейського лобізму вимагає значної кількості грошей і часу»[10, с. 154].

Отже, вивчення лобізму потребує подальшого дослідження. Адже невідомими залишаються критерії демократизації політичних інтересів. В Україні лобізм є політичною проблемою, а саме: лобістська діяльність залишається актуальною і сьогодні, адже дозволяє розширити інформаційну базу і спонукає до конкретних дій.

Література:

1. Биковець В. Лобізм у системі представництва інтересів / В. Биковець // Політичний менеджмент. – К., 2006. — №5.

2. Виговський Д. Суть лобізму як категорії політичної науки / Д. Виговський // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. — 2008. — №20.

3. Ганжуров Ю. Парламентське лобіювання в контексті політичної комунікації / Ю. Ганжуров // Політичний менеджмент. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.politik.org.ua>

4. Зущик Ю. Лобізм в Україні / Ю. Зущик // КОНТЕКСТ. – 2001. – №7.

5. Кислий П., Вайз Ч. Становлення парламентаризму в Україні / П. Кислий, Ч. Вайз — К.: Абрис, 2000. — 414с.

6. Кіпіані В. Це солодке слово "лобізм". Види українського лобізму / В. Кіпіані // Україна молода. — 1998. – №7.

7. Кужель О. Лобіювання: світова практика / О. Кужель // Аналітичний центр «Академія». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.academia.org.ua/?p=625>

8. Морозов С.П. Лоббирование как явление в политическом процессе / С. П. Морозов. — 2002. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dialogvn.ru/uk/2002/n03/s02-3-01.htm>.

9. Перегудов С. П. Группы интересов и российское государство / Перегудов С.П., Лапина Н.Ю., Семенов И.С. — М.: Эдиторман УРСС. — 215с.

10. Тихомирова Є.Б. Зв'язки з громадськістю / Є.Б Тихомирова — К.: НМЦВО, 2001 — 220 с.

11. Шляхтун П.П. Парламентаризм: словник-довідник / П.П. Шляхтун. — К.: Парламентське вид-во, 2003. — 151 с.

Старостенко Д.А. Лоббизм как социально-политическое явление: мировая практика и украинские реалии

Статья посвящена проблеме лоббизма как одному из основных механизмов реализации интересов социальных групп. Анализируется мировая практика и украинские реалии.

Ключевые слова: лоббизм, группа интересов, демократия.

Starostenko D. Lobbying as a socio-political phenomenon, international practices and Ukrainian reality

The article deals with lobbying as one of the basic mechanisms of the interests of social groups. Analyzes international practice and Ukrainian reality.

Keywords: lobbying, interest group, democracy.